

De RES als versneller van de energietransitie

De energietransitie vraagt om een snelle omschakeling van fossiele energie naar hernieuwbare bronnen zoals zon en wind. De opgave is dermate groot, dat van een keuze tussen verschillende hernieuwbare technieken geen sprake kan zijn. Alle zullen, ook nog eens tegelijkertijd, ontwikkeld en ingezet moeten worden om aan de klimaatverplichtingen te voldoen. De Regionale Energie Strategie is in het leven geroepen om lokaal en regionaal de beste afwegingen te kunnen maken voor de hernieuwbare energiemix. Een goed idee op papier, maar werkt dit ook in de praktijk? In dit position paper geeft Milieudefensie een visie op de RES.

PlanMER

De RES heeft geen juridische status en geeft niet meer dan een overzicht van mogelijkheden voor energieopwekking uit zon en wind. Het uitvoeren van een Milieu Effect Rapportage blijkt zo veel mogelijk te worden uitgesteld tot het moment dat concrete locaties zijn uitgekozen en een vergunning wordt aangevraagd. Dit is ook het moment dat belanghebbenden nog bezwaar kunnen aantekenen. Toch wordt de RES door veel mensen gezien als een vaststaand plan waar geen invloed meer op uit te oefenen is. Dat werkt weerstand tegen hernieuwbare energie in de hand. De commissie MER heeft niet voor niets aangeraden om bij het opstellen van de RES een PlanMER te laten maken. Milieudefensie onderstreept het belang van een PlanMER voor de RES. Hoe eerder effecten op de directe omgeving van hernieuwbare energie opwek in kaart zijn gebracht, hoe beter er met belanghebbenden kan worden gezocht naar locaties met minimale overlast voor mens en natuur.

Duidelijkheid over doelstellingen

Het Rijk heeft de ambitie om in 2030 35Twh hernieuwbare opwek op land te realiseren. De RES regio's hebben geen aparte doelstelling gekregen, maar kregen de opdracht om mogelijkheden in kaart te brengen. Op het eerste gezicht was dit succesvol: de 30 RES regio's kwamen gezamenlijk met 50 Twh aan mogelijke hernieuwbare projecten. Echter, dit zijn slechts mogelijkheden. In de praktijk zal een deel van deze opties niet omgezet (kunnen) worden naar concrete projecten. En van die concrete projecten zal een deel toch geen vergunning krijgen of niet tot uitvoering komen. Het is de vraag of 35 Twh wel gehaald wordt met de mogelijkheden die nu in kaart zijn gebracht.

Waar wellicht onvoldoende rekening mee is gehouden, is het negatieve effect dat deze 50 Twh aan mogelijkheden heeft op lokaal draagvlak. De bevolking is niet goed op de hoogte van de status van de RES en concludeert al snel dat het met de plannen in hun eigen leefomgeving wel een tandje minder kan, omdat er immers 'teveel' hernieuwbare energie plannen zijn ingediend. Zij komt met deze wens tegenover het lokale bestuur te staan, dat zich wel realiseert dat het niet opportuun is om in dit

stadium de ambities al af te zwakken. Omdat er geen duidelijke doelstellingen zijn vanuit het Rijk per RES regio, hebben lokale overheden maar weinig weerwoord tegen lokale weerstand. Herverdeling tussen RES regio's ligt niet in de lijn der verwachting, het ontbreekt aan lokaal draagvlak om ambities nog verder te verhogen ten faveure van andere regio's. Er ontstaat het risico, met andere woorden, op een *race to the bottom*.

Binnen het RES proces gaat de planvorming niet over óf hernieuwbare energie er moet komen, maar wáár. Duidelijkheid over de doelstellingen en het proces om die doelstellingen te behalen is een belangrijke steun in de rug voor lokaal bestuur dat met weerstand uit de bevolking te maken heeft. Milieudefensie roept de landelijke overheid op om ondubbelzinnig te communiceren waar de ambities liggen, wat de lokale verantwoordelijkheden zijn en welke stappen het Rijk neemt als vanuit de RES-en niet de gewenste 35Twh gerealiseerd worden.

Locatie is alles

De RES zou moeten helpen met het bepalen van geschikte locaties voor zon en windenergie. In de praktijk zien we echter dat plekken waar niemand bezwaar maakt tegen de komst van een nieuwe speler in de ruimtelijke ordening, niet bestaan. Ook bij wind op zee, vaak aangevoerd als het alternatief voor hernieuwbare opwek op land, spelen bezwaren bij bijvoorbeeld de visserij, de scheepvaart en de natuurbescherming.

Op land komen de bezwaren letterlijk dichterbij huis en klinken daarom luider en vanuit meer verschillende richtingen. Eigenlijk is er alleen draagvlak op plekken waar wind en zon al een belangrijke rol speelt. De mogelijke komst van opwek van hernieuwbare energie stuit al snel op NIMBY gevoelens (not in my backyard). Men kan de gevolgen van een windmolen of zonnepark in de eigen omgeving niet overzien, waardoor weerstand ontstaat. Een bekende en ook begrijpelijke reactie, die serieuze aandacht verdient.

Locatiekeuze is niet alleen de aanleiding voor conflict, het is ook de sleutel naar draagvlak. Omwonenden en inwoners van een gemeente of regio verdienen een belangrijke stem in de besluitvorming over locatiekeuze. Maar hoe besluit je over een locatie met duizenden mensen? In ieder geval met een glashelder proces, dat vooraf goed wordt gecommuniceerd. De praktijk leert het volgende:

Beslissingsbevoegdheden

De RES regio's hebben onderling de opgave voor hernieuwbare energie voortvarend opgepakt, maar de burger is onvoldoende meegenomen in de kaders van zijn of haar rol in het proces. Er bestaat in Nederland veel verwarring over de hoeveelheid hernieuwbare opwek die nodig is om de klimaatdoelen te halen en gevaarlijke klimaatverandering te stoppen. Zolang de indruk wordt gewekt dat de opgave voor hernieuwbare opwek op land facultatief is, zal de weerstand tegen concrete projecten in de eigen omgeving gevoed worden.

Besluitvormingsproces

Als het onduidelijk is wanneer een besluit wordt genomen en onder welke voorwaarden een besluit tot stand kan komen, is de natuurlijke reactie om af te

remmen om het motto “bij twijfel niet doen”. Het is daarom van belang dat voor het hele proces van planvorming tot locatiebesluit voor alle betrokkenen duidelijk is welke stappen worden gezet en welk moment invloed kan worden uitgeoefend.

Betrokkenheid

Transparantie is meer dan het opbouwen van goede documentatie en communicatie is meer dan het geven of vragen van informatie. Er is weinig dat weerstand zo voedt als het gevoel dat je voor spek en bonen meedoet. Veel protestgroepen tegen bijvoorbeeld windmolens geven aan dat ‘het besluit toch al genomen is’ en belanghebbenden geen daadwerkelijke invloed meer kunnen uitoefenen. Draagvlak word niet gecreëerd, het ontstaat als gevolg van een oprecht gesprek. Mensen willen niet alleen dat hun inbreng gehoord wordt, maar ook dat er wat mee gedaan wordt. Een goede motivatie waarom inbreng wel of niet tot aanpassingen in de plannen heeft geleid, is dan ook cruciaal.

Position Paper Milieudefensie Ronde Tafel RES 27 januari 2021